

The role and importance of innovation in the transformation of the economy

Maksidil OLIMOVA¹, Mokhirabonu ABDUSATTOROVA²,
Nargiza Mirzakarimova³

Fergana Polytechnic Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received May 2023

Received in revised form

15 June 2023

Accepted 25 June 2023

Available online

15 July 2023

Keywords:

industry,
economic development,
digital economy,
strategy,
Information Technology,
digitalization,
Competitiveness,
National program,
the Internet,
business,
technopark,
entrepreneurship,
startup,
resource-saving,
innovation,
primary need.

ABSTRACT

An urgent issue is the comprehensive development of activities to transform the economy and increase the competitiveness of enterprises. In this process, from an economic point of view, the role and importance of innovations, which constitute the main system of economy of the country, as well as for the further development of the country were discussed. The main attention is also paid to the formation of an appropriate institutional environment - one of the most important conditions for the effective development of the leading branches of digital economic activity, reforms are identified, the main implementation of which is necessary for the development of the digital economy.

2181-1415/© 2023 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol4-iss5/S-pp120-125>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Iqtisodiyotni transformatsiya qilishda innovatsion faoliyatning o'рни va ahamiyati

ANNOTATSIYA

Калит сўзлар:

sanoat,
iqtisodiy rivojlanish,

Mamlakatimizda iqtisodiyotni transformatsiya qilish faoliyatini xar tomonlama rivojlantirish hamda bu orqali korxonalar raqobatbardoshligini oshirish dolzarb masala xisoblanadi. Ushbu

¹ Lecturer, Ferghana Polytechnic Institute

² Lecturer, Ferghana Polytechnic Institute

³ Lecturer, Ferghana Polytechnic Institute

raqamli iqtisodiyot,
strategiya,
axborot texnologiyalari,
raqamlashtirish,
raqobatbardoshlik,
milliy dastur,
internet,
biznes,
texnopark,
tadbirkorlik,
startup,
resurs tejamkorligi,
innovatsiya,
birlamchi extiyoj.

jarayonda mamlakat iqtisodiyotining asosiy tizimni tashkil etuvchi hamda mamlakatni yanada rivojlantirish uchun innovatsiyalarning o'rnini va ahamiyati iqtisodiy nuqtai nazardan muhokama qilingan. Shuningdek, raqamli iqtisodiy faoliyatning yetakchi tarmoqlarini samarali rivojlantirishning eng muhim shartlaridan biri – tegishli institutsional muhitni shakllantirishga asosiy e'tibor qaratilib, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish uchun asosiy amalga oshirilishi zarur xisoblangan islohotlar belgilab berildi.

Роль и значение инновационной деятельности в трансформации экономики

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

промышленность,
экономическое развитие,
цифровая экономика,
стратегия,
информационные
технологии,
цифровизация,
конкурентоспособность,
национальная программа,
интернет,
бизнес,
технопark,
предпринимательство,
стартап,
ресурсосбережение,
инновации,
первичная потребность.

Актуальным вопросом является всестороннее развитие деятельности по трансформации экономики и повышение конкурентоспособности предприятий. В этом процессе с экономической точки зрения обсуждались роль и значение инноваций, составляющих основную систему экономики страны, а также для дальнейшего развития страны. Также уделено основное внимание формированию соответствующей институциональной среды – одного из важнейших условий эффективного развития ведущих отраслей цифровой экономической деятельности, определены реформы, основные реализации которых необходима для развития цифровой экономики.

Bugungi kunda dunyo mamlakatlari orasida yetakchi sanoat mamlakatlarida yangi iqtisodiyotning shakllanishi asosan innovatsiyalarning iqtisodiy roli, uning sur'ati, yo'nalishlari va innovatsion jarayonlarni amalga oshirish mexanizmlarining o'zgarishi bilan bog'liq holda amalga oshirilayotgani sir emas. Amaldagi iqtisodiy tendentsiyalar va omillarni chuqur tahlil qilish so'nggi o'n yil ichida mamlakatlarning iqtisodiyotidagi ta'sir doirasi hamda innovatsiyalarning "yanada samarali iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi" sifatida ahamiyatini ko'rsatadi va buning namoyon bo'lishi samaradorligini aks ettiruvchi ko'p omilli mehnat unumdorligi kabi ko'rsatkichlariga sezilarli ta'sirini ko'rsatdi.

Amalga oshirilayotgan jadal iqtisodiy o'zgarishlar, hayotning barcha sohalarida ro'y berayotgan transformatsiya jarayonlari, shuningdek bozor raqobati va globallashuvning kuchayishi iqtisodiyot milliy fan va boshqaruv amaliyotining samaradorlikni oshirish, korxonalar raqobatbardoshligini ta'minlash va tashkiliy-iqtisodiy usullarni rivojlantirish sohasidagi jahon tajribasiga qiziqishini uyg'otadi. Shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarning barqaror rivojlanishi istiqbolli yo'nalishlardan biri ilmiy va amaliy tadqiqotlar transformatsiya jarayonida innovatsiyalarning rolini tahlil qilish sanaladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Davlat raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bilan bog'liq masalalarni diqqat bilan o'rganishi kerak. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy tajribani tahlil qilish va joriy etishning ahamiyati ko'plab o'quv qo'llanmalarida muhokama qilinadi. Bir qancha olimlar raqamli iqtisodiyotda mintaqaning inson resurslari va ilmiy va ta'lim salohiyatini rivojlantirish konsepsiyalarini o'rgangan, ularga Volkova, Galynchik, Qurbonov, Okrepilov, Yakutin. va boshqalarni kiritishimiz mumkin. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi davlatning kichik va o'rta biznes sohasidagi rivojlanishiga ta'sir qilishi, uning qor to'pi ta'siriga ega ekanligi, chunki u bir tomondan iste'molchilarning xohish-istaklari va xatti-harakatlarini o'zgartirib, boshqa tomondan esa, band bo'lgan inson resurslarining malakasiga ta'sir qilishi haqida M.A.Derkho, S.A. Gritsenko, D.S.Vilver, T.I.Sereda, va N.V.Fominalar ko'plab tadqiqotlar olib borishgan.

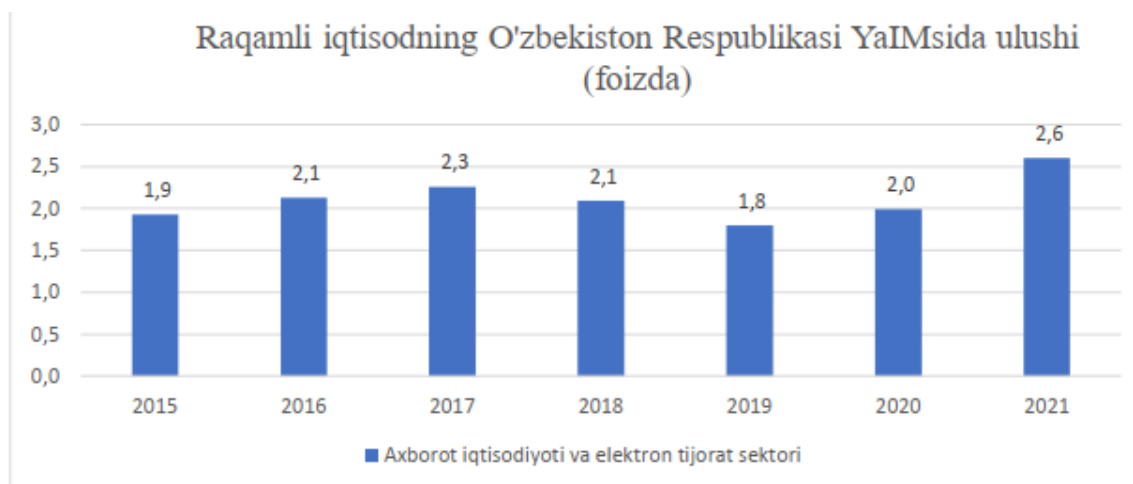
Jahon iqtisodiy rivojlanishining zamonaviy bosqichining o'ziga xos xususiyati etakchi mamlakatlarning jamiyat rivojlanishining innovatsion turiga bosqichma-bosqich o'tishi va shu asosda asosan yetakchi ishlab chiqarish manbai bo'lib xizmat qiladigan bilim, ko'nikma va qobiliyatlarni yaratish va ulardan foydalanishga asoslangan iqtisodiyotning tubdan yangi modelini yaratishga asoslangan holda amal qilib kelmoqda.

"Innovatsiya" atamasi genetik jihatdan "yangilik", "yangilik" tushunchalariga borib taqaladi. Ilmiy tadqiqotlarda "innovatsiya" atamasini birinchi marta Y.Shumpeter, "yangi kombinatsiyalar"ni yaratishga asoslangan iqtisodiy dinamika nazariyasini yaratish. "Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi" kitobida nazariy jihatdan mutlaqo yangi faoliyat turini - tadbirkorlikni asoslab berdi. Uning asosiy vazifasi esa innovatsion faoliyat orqali foydani ko'paytirish sanalgan.

Oxirgi yillarda jahon iqtisodiyotidagi innovatsion faoliyat tobora kengayib bormoqda: Shuningdek:

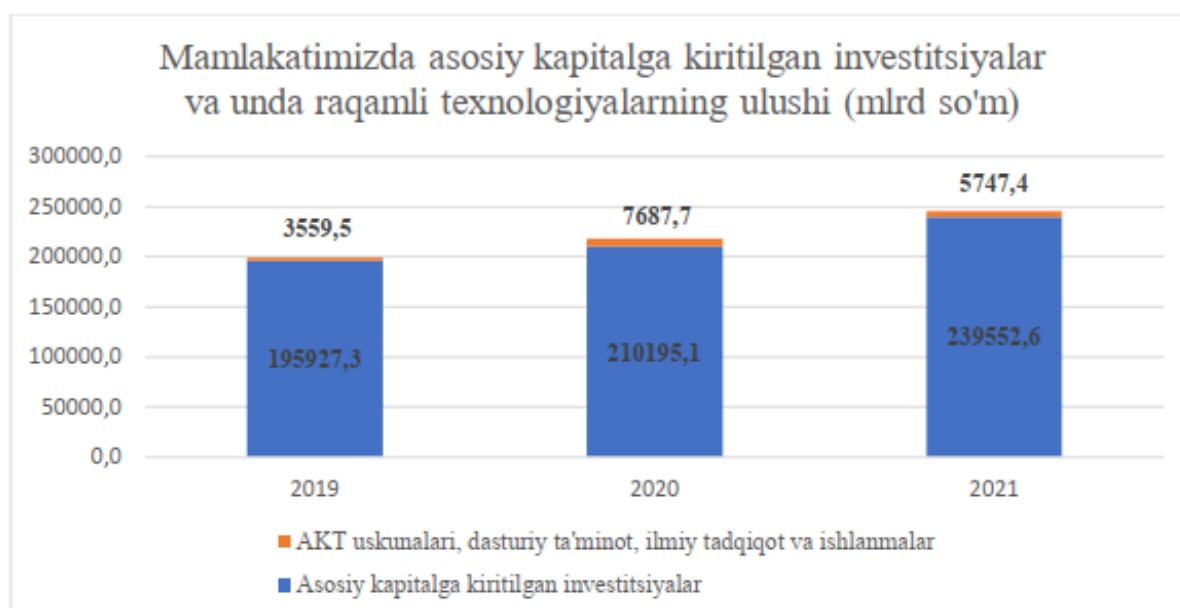
- yangi ilmiy va texnik imkoniyatlarning paydo bo'lishi, ularning rivojlanishi texnologik tuzilmalarni o'zgartirish vaqtini qisqartiradi;
- cheklangan resurslar fonida jamiyat ehtiyojlarining o'sishi;
- globallashuv jarayonlarining chuqurlashishi, shu sababli milliy iqtisodiyot modernizatsiya qilishga majbur yuqori samaradorlik ko'rsatkichlariga erishish uchun raqobat sharoitida mavqeini saqlab qolish va boshqalar.

O'zbekistonda 2020-yilda "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasi qabul qilingan bo'lib ushbu strategiya bir qancha hududlarni va tarmoqlarni raqamli transformatsiya qilish nuqtayi nazaridan 2020-2022 yillarga mo'ljallangan davlat dasturlarini o'z ichiga oladi. Mazkur strategiya respublikamiz iqtisodiyotini rivojlantirish sur'atlarini jadallashtirish va raqamli texnologiyalar yordamida aholining turmush sifatini yaxshilash, tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Raqamli iqtisodiyot yalpi ichki mahsulotimizga ham bevosita ham bilvosita o'z ta'sirini o'tkazmay qolayotgani yo'q. Ammo rivojlangan davlatlardan farqli o'laroq raqamli iqtisodiyotning mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotidagi ulushi 2% atrofida stabil saqlanib turibti. (1-rasm)

Raqamli O'zbekiston-2030|| dasturi amalga oshirilishining birinchi yili bo'lgan 2020-yilda axborot va kommunikatsiyalar sohasiga investitsiyalar sezilarli darajada o'sdi: yil davomida +115.9 foizga, ya'ni 4128.2 mlrd so'mga. Shu bilan birga, 2021- yil dastlabki ma'lumotlariga ko'ra 5747.4 mlrd so'm investitsiyalar AKT va dasturiy ta'minotlar uchun jalb qilingan. Lekin umumiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarga nisbatan solishtirilganda raqamli iqtisodiyotga mamlakatimizda juda kam miqdorda investitsiya jalb qilinmoqda; 2019-yil 1.9%, 2020-yil 3.6%, 2021-yil 2.3%. (2-rasm).

IDC ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda 2020-2023-yillarda raqamli transformatsiyaga to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar 7,4 trillion dollarni tashkil etadi. Shuningdek, 2023-yilga borib raqamlashtirish xarajatlari ulushi AKTga kiritilgan barcha investitsiyalarning 50 foizigacha ko'tariladi (hozirda bu ulush 36 foizni tashkil etadi). Eng katta o'sish Big data va Analytika sohasida prognoz qilinmoqda, chunki kompaniyalar ma'lumotlarga asoslangan raqobatdosh ustunliklarni yaratadilar. O'zbekistonda 2021-yilda Dasturiy ta'minotlarga sarflangan jami xarajatlar 633.4 mlrd so'mni tashkil etib, yalpi ichki mahsulotning 1 foizga yaqin ulushini tashkil etadi.

2 -rasm. Asosiy kapitalga investitsiyalar va ularda raqamli iqtisodiyotga investitsiyalarning ulushi¹

Iqtisodiyotini transformatsiyalash jarayonida innovatsiyalarning qay darajada dolzarbligi turli xil asoslar orqali ochib beriladi. Bunga:

- * milliy ustuvorliklar tizimi orqali innovatsion yondashuvlarni joriy etishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, huquqiy asoslarni mustahkamlash;

- * iqtisodiyotning innovatsion o'zgarishini qo'llab-quvvatlash uchun davlat va yirik korxonalar tomonidan ustuvor tarmoqlarga yo'naltirilgan investitsiyalar dinamikasi;

- * fundamental tadqiqotlar loyihalarining ishlash mexanizmi orqali mahalliy ishlab chiqarishning raqobatbardoshlik salohiyatini oshirish;

- * davlat, fan va fan sa'y-harakatlarini mustahkamlash orqali istiqbolli innovatsion dasturlarni amalga oshirish;

- * innovatsiyalar va yangi texnologiyalarni tadqiq etish, ishlab chiqish va o'zlashtirish xarajatlarini moliyalashtirish uchun o'rta va yirik biznes mablag'larini jalb qilish;

- * innovatsion muhit va sharoitni shakllantirishga qaratilgan sa'y-harakatlarni faollashtirish, mahalliy tadbirkorlikning yuqori raqobatbardoshligi va rentabelligini ta'minlaydigan biznes texnologiyalariga e'tibor qaratish;

- * o'rta va uzoq muddatli istiqbolda texnologik rivojlanishning ilmiy prognozlarini ishlab chiqish, shu bilan birga ushbu prognozlarning ilmiy ekspertizasi va innovatsion diagnostikasi;

- va nihoyat, iqtisodiyotni o'z vaqtida innovatsion o'zgartirish uchun kadrlar salohiyatini tayyorlash va qayta tayyorlashda.

Xulosa va takliflar.

Mamlakatimizda buguni kunda amalga oshirilayotgan barcha islohotlar strategik ahamiyatga ega sanalib, ta'lim, sog'liqni saqlash, iqtisodiyot, siyosiy sohalarda mamlakatimiz istiqbolini mustahkamlashga qaratilgan. Iqtisodiyotimiz yuksalishi bilan xalq farovonligini ham yuksaltirmoqdamiz.

Mamlakat iqtisodiyotini transformatsiyalash sharoitida, iqtisodiy jarayonlar sanoatlashtirishning asosiy omili bo'lgan korxonalarining raqobatbardoshligi sifat jihatidan o'tmoqda. Buning uchun qonunchilikda har yili yangi qonunlar, yangi loyihalar e'lon qilinmoqda. Shu asosda vazifalar, aksariyat hollarda, turli muammolarga yechimlar ushbu islohotlarni kutilgan natijaga olib kelmoqda.

Xususan, davlatimiz rahbari ushbu murojaatlar orqali xalq oldiga o'z strategik maqsadlarini belgilab, uni amalga oshirish yo'llarini ko'rsatib, mas'uliyatni belgilab borishi iqtisodiyotni rivojlantirishda yuqori samaralarga olib kelmoqda. Mamlakatimizda iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayonlarida bir qator tizimli islohotlar, xususan, O'zbekistonni 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasini ta'minlash, mamlakatimizni raqobatbardosh 50 ta davlat qatoriga kiritish kabi hayotiy g'oyalar, eng avvalo, ana shu islohotlarni samarasini oshirish orqali erishiladi. Yuqorida sanab o'tganimizdek – "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasi 4 ta yo'nalishni qamrab olgan bo'lib, ulardan biri raqamli ta'limni rivojlantirish hisoblanadi.

Mamlakatimizda innovatsion loyihalarni moliyalashtirishga, ularni qo'llab quvvatlashga asoslangan moliyaviy faoliyat sohasini rivojlantirish ham maqsadga muvofiq bo'ladi. Natijada mamlakatimizda boshlangan texnologik startup loyihalari soni va ularning umumiy kapitallashuvi oshadi, iqtisodiyot ehtiyojlarini qondiradigan xususiy

professional venchur industriyasi yaratiladi, startaplarining xalqaro maydondagi muvaffaqiyatlari ko'payadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Glotko, AV, Polyakova, AG, Kuznetsova, MY, Kovalenko, KE, Shichiyakh, RA va Melnik, MV (2020). Tarmoqli raqamlashtirishni davlat tomonidan tartibga solishning asosiy tendentsiyalari. Tadbirkorlik va barqarorlik masalalari , 7(3), 2181-2195. [http://doi:10.9770/jesi.2020.7.3\(48\)](http://doi:10.9770/jesi.2020.7.3(48))
2. Qurbonov T.K. (2018). Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va yangi texnologik yo'nalish iqtisodiyoti dasturi. Zamonaviy jamiyat rivojlanishining dolzarb masalalari, 126-132.
3. Lincaru, C., Pirciog, S., Grigorescu, A., Tudose, G. (2018). Davlat boshqaruvi bandligida past-past (LL) yuqori inson kapitali klasterlari - raqamli infratuzilma davlat investitsiyalari ustuvorligi uchun bashoratchi - Ruminiya misoli. , Tadbirkorlik va barqarorlik masalalari, 6(2), 729-753. [http://doi.org/10.9770/jesi.2018.6.2\(18\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2018.6.2(18))
4. Okrepilov VV, Ivanova GN, Monstskix IV (2017). Raqamli iqtisodiyot: muammolar va istiqbollari. Shimoli-g'arbiy iqtisodiyot: muammolar va rivojlanish istiqbollari , 3-4 (56-57), 5-28.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5-oktabrdagi "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF6079-sonli Farmoni. www.lex.uz
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi. www.stat.uz